

החתונה במושב קומאיות, שנחוגה ברוב פאר, בהשתתפות אלף מוזמנים מגדולי הדת

עלידי צעירי הכלולות. היא היתה באמת צנועה מאוד. בדיוק כפי שחפץ. רבה של אשכולן ערך את טכס הנישואין. החתן שבר את הכוס, המוזמנים הריעו, וכלם נהרו למחסן המשופץ, שכמובן חולק לשניים. עלידי וילון: חצי לחוגגים, חצי לחוגגות.

כולם אכלו ושתו ושמו, והכי מאושר היה הרב מנדלסון, שעבר בין אורחיו ובי מרידי חילק להם את מנותיהם. "זה מיצי וזה גדולת" הסביר.

"לחיים" הרימו הקרואים הצהולים כוס לכבוד חתנו המזהיר של הרב. איש מהם לא שיער מה קרוב מותו.

★ ★ ★

פריג'ינדר וצריף ישן

את תחילת חיי הנישואין מתאר ספרה של הרבנית בפירוט:

החתן מילא את חלקו בהסכם הנישואין והביא, כאמור, את תרומתו למשק הבית: מקרר ענק ושאר ציוד מטבח וביתי. כל מה שקיים בעולם האלקטרי, כפי שמסי פרת מחברת הספר.

הורי הכלה העניקו לזוג מקום מגורים. החתן שיער שהורי כלתו יקנו להם דירה, אך מקום הדיר שניתן להם לאחר חתונת הפאר היה צריף מיושן, שהיה שייך לאשת הרב, אמה החורגת של הכלה, אשר סרבה בזמנו לגור בו. הצריף היה מורכב משני חדרים קטנים עם ריצפת בטון חשופה. בית-השימוש היה מיבנה רעוע — בשדה מחוץ לצריף.

הריהוט שניתן לזוג עלידי הורי הכלה, כלל שתי מיטות-סוכנות ושולחן משומש. במטבח היה ארון עם דלת שבורה, ובו איכסן החתן את ספריו.

היות ובתנאים נבקע משגשגיונדל היה סמוך אל שולחן חתנו במשך חמש שנים, גם לא סעד הבעל הצעיר בביתו עם אשתו, אלא הלך מדי יום ביומו לאכול אצל חמתו. מסובבך, הסבירו לו בני משפחת הכלה, חבל להשתמש בציד החשמלי המשוכלל שלו. מוטב לשמור אותו לפסה. לכן ועלו את ציוד המטבח המשוכלל באחד משני חדרי הצריף.

היות וחדר אחד שימש למגורי הפריג'ינדר, נשאר רק חדר אחד למגורי הוגו, שחי שם חיים שקטים ואינטימיים, לעיני נערי המקום. שנהגו להציץ פנימה דרך החלונות, כדי לבדוק אם חיי הנישואין שלהם מתנהלים כיאות.

★ ★ ★

אשה קרה

תשעה הודשים חיו כך בני-הזוג, כשי החתן מקדיש כל שעותיו ללימוד תורה, ואשתו עובדת כמורה בבית-ספר בנות-יעקוב שבמושב. את האוכל בישלה אמה החורגת של הכלה, והנוער המקומי היה מציץ מבעד לחרכים.

החתן הצעיר החל לשקוע בדכאון נורא. הגם שמעולם לא רמו על כך. למרות ששם המקום קומאיות, הוא לא ניסה להתקומם. "כפי שטוענת הרבנית, מחברת הספר, אבל הוא סבל מאד. הוא התחתן מלא תקוות והתקוות, כשהוא מביא מי אמריקה כל מה שחשב שייקל על חייו אש. תו. הוא היה כל כך בטוח שימצא שוב את הבית והחמימות שאיבד בזמן המלחמה! מה שקיבל, זו, אשה קרה, כפי שהתלונן פעם בפני אחת מדודותיו, ותנאי-חיים משפיליים."

תשעה חדשים אחרי נישואיו חלה הצעיר.

★ ★ ★

דאגה וטיפול בגט

חיו הקליט שהצריף בו גר מנשה זינדל, אינו מקום בו אפשר להשאיר אדם חולה, והעביר אותו מיד לבית-הבראה. כששכב שם נודע לבני משפחת מנדלסון שהחתן חולה מאד.

כשהוא סובל מכיבי-קבה, וזמן-מה היה גם חשש לטרטן.

מכל משפחתה העניפה של הכלה לא בא איש לבקרו. דודתו הזקנה, שלא יכלה לראות אותו סובל בבדידותו, לקחה מוגיית מיוחדת, ונסעה לקוממיות, רק על מנת לבקש מאשתו של מנשה-זינדל שתבוא לבקר את בעלה. האשה הבטיחה לעשות זאת, אבל היא לא באה.

★ ★ ★

הבדידות

הכיבי-קבה הראי משגשגיונדל סובל מ' הכרח לנתחו. איש מבני משפחת אשתו לא הסכים לחתום על הסכמתו לניתוח. גם דודתו הזקנה של החולה פחדה לחתום, מחשש האחריות שתפול עליה, אם משהו יקרה, ח"ו.

ר' שלמה קניג, אחי מנשה, החליט ל' הביא את החולה אליו לאמריקה, כדי זינדל הובא לשדה-התעופה כדי לעלות על

שיעבור שם את הניתוח הנדרש. מנשה מטוס שיסיעו לארצות-הברית, כשמצבו אנוש. היחיד שלווה את הצעיר הגוע אל ה' מטוס היה אבי אשתו, הרב מנדלסון. מכל מאות האורחים שהיו בחתונה, מכל המוני בני משפחת מנדלסון שהקיפו אותו מכל עבר, לא בא אף אחד להיפרד מהצעיר לפני שיצא לדרך ממנה לא חזר יותר, הגם שהרופאים רמזו בבירור שמצבו קשה ביותר.

באמריקה איבחנו הרופאים שסר-דם חמור, שנגרם כתוצאה מכיבי-קבה. החולה נותח. אחיו של הצעיר טוען בתוקף ש' הרופאים באמריקה היו תמימי-דעים בכך, שאילו היו מספלים בחולה כיאות ומנתחים אותו בזמן — היה ניצל, אך כאשר הובא לארצות-הברית — כבר היה מאוחר מדי.

הרב מנשה-זינדל, חתנו הגאוני של הרב בנימין מנדלסון, נפטר כטרם מלאו לו שלו-שים שנה.

האיש שהפך בקול ששון ושמחה ולקול צהלת-המונים לחתן רבה הראשי של קוממיות, כשנה לפני כן, מת בודד לגמרי, במרחק אלפיים מילין ממשפחתו.

הציבור העצום, שקרא בעתונים פרטי-פרטים על דבר נישואיו וחיו-ערכו — לא שמע מילה על מותו של הצעיר.

★ ★ ★

"למה עשיתם את זה לאחי?"

למרות פטירתו של חתן-הרב, לא נסתיימה פרשת-הנישואין. כי, כאמור, היה לו אח. בני משפחת הכלה דרשו מ' האח שיבוא מארצות-הברית לתת לה חלי-צה. הוא ניאות רק בתנאי שמשפחת ה' כלה תחזיר את כל הרכוש שהביא עמו אחיו המנוח, והגיע ימים ספורים לפני שמלאה השנה לפטירת אחיו.

ר' שלמה קניג הגיע לטכס שהתקיים בשכונה החדית מאה-שערים שבירושלים, בחדר קטן התאספו בני המשפחה, כשקרר כי המנות לא חדלים לבכות, ואחיו חיזר כמת.

אחרי שנוקרה הנעל, ואלמנת אחיו ירקה לעומתו, התפרץ האח. לעיני כל הנוכחים התנפל על הרב מנדלסון בשאגות, ושאל: "איך עשיתם את כל זה לאחי? למה הרסתם את אחי?"

הרב מנדלסון ענה לו בכעס, ועל כך התפרץ שלמה קניג, שבא לתבוע את עלבון אחיו המת, פנה לעומת הרב מנדלסון, ורצה להכותו. אחוזו בהלה, פתח הרב את הדלת ורץ לרחוב, כשהאח דולק אחריו בסימטות המתפתלות של מאה-שערים, ל' נגד עיניהם הנדהמות של תושבי-השכונה.

קשרי הנישואין בין משפחות קניג ו' מנדלסון, שהתחילו באיחולי אושר לנצח, הסתיימו בכך שאבי הכלה הקשיש והמכובד ברח ככל כוחו, כשלצידו רצים שנים מ' חסידיו, עד שנעלם אישם בין בתי השכונה.

★ ★ ★

הצוואה

מה קרה לרכוש שהחתן הצעיר ומלאי התקווה הביא עימו לחתונתו? אחיו, ש' קיבל אותו מידי משפחת הכלה, לא לקח פרוטה לעצמו. הוא הקים במירון מצבת-זיכרון לאחיו, ואת שאר הכסף חילק בין ישיבות בני-ברק וירושלים.

והפריג'ינדר? גם הוא נמסר לישיבה, ו' סוף-סוף יוכלו תלמידי-הכמים להשתמש בו, ולא רק בפסה.

אבל הרבנית הקשישה, העומדת איתנה בהלאתה להוציא את הספר, מספרת ש' הדבר היקר מכל נשאר אצלה: זוהי צוואתו של הצעיר, אותה כתב בדעה צלולה ובהכרה מלאה, כטרם מותו. גם את הצוואה אה היא מתכוונת לכלול בספרה, ומיכנה לצטט מתוכה רק משפט אחד, שכתב מני שה קניג זצ"ל, אורות החיים בביתו: "אפילו כוס מים לא נתנו לי שם."

הכלה ואמה

במרכז קהל-החוגגות, בשעת החתונה, האם (במשפטיים ובי כובע שחור) היא אמה החורגת של חנה-דבורה מנדלסון. למעלה מאלף מוזמנים, מגדולי עסקני הדת בארץ, השתתפו בחתונה במושב קוממיות.